

21.2.2022

ETNO kotoutumisen lainsäädännön uudistamisen seurantatyöryhmä (KLUS)

Jakelu: Hallintovaliokunta
Eduskunta

Viite: VNS 6/2021 vp Valtioneuvoston selonteko kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista

Asia: ETNO kotoutumisen lainsäädännön uudistamisen seurantatyöryhmä (KLUS) lausunto Valtioneuvoston selontekoon kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista

Etnisten suhteiden neuvottelukunta ETNO kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston selontekoon ja esittää jäsentensä näkemyksiä kotoutumisen ja sen politiikan edistämiseksi.

Kuten valtioneuvoston selonteossa todetaan, kotoutumisen edistämisen toimivuuden edellytyksenä ovat toimivat kumppanuudet ja hyvien väestösuhteiden toteutuminen yhteiskunnassa. Lausuneet näkevät kumppanuusperiaatteen merkittävänä asiana suomalaisen kotoutumisen politiikan ytimessä.

Lausuneet näkevät erityisen positiivisena järjestöjen roolin kotoutumisen edistämisessä. Tämä tulee ilmi selonteossa lukuisissa kohdissa. Kotoutumisen edistäminen ei onnistuisi ainoastaan julkisen sektorin resursseilla ja osaamisella. Todellisuus ruohonjuuritasolla osoittaa, että kotoutumisen politiikan ja siihen kytkeytyvän palvelurakenteen onnistuminen kumpuaa kumppanuudesta; kumppanuus, jossa järjestöt, yhdyskunnat ja muut yhteiskunnan toimijat työskentelevät yhteistyössä.

Kumppanuudesta ja järjestöjen roolista kotoutumisen edistämisessä kerrotaan tarkemmin selonteon luvuissa 10, 11 ja 16. Selonteon luvussa 10 kehittämissuhteiksi esitetään ohjauksen ja neuvontapalvelujen laadun ja saatavuuden laajentamista kaikille maahanmuuttajille. Ehdotus

21.2.2022

on sinänsä hyvä ja laajasti tukisi maassa olevien kotoutumista. Kokemukset omakielisen ohjauksen ja neuvonnan puolelta osoittavat, että tällainen toiminto onnistuisi parhaiten, jos se toteutettaisi yhteistyössä järjestöjen ja yhdyskuntien kanssa. Tämä erityisesti niille ryhmille, joiden suomen kielen taito on vasta alkeistasolla.

Luvussa 11.4 ehdotetaan keinoja parantaa kotoutumishjelman järjestämisvastuuta ja monialaista yhteistyötä. Ratkaisuksi ehdotetaan, että varmistetaan monialainen yhteistyö järjestämällä johdantojakso vastuullisten viranomaisten yhteistyönä. Vastuussa olevien viranomaisten tulee huolehtia, että kotoutuja ohjeistetaan viipymättä oikeiden palveluiden ja tahojen pariin, mukaan lukien järjestöt. Tämä on hyvä esimerkki selonteon rakenteesta, jossa järjestöjen rooli kotoutumisen edistämässä nähdään merkittävänä. Tällä hetkellä tämä yhteistyö jää käytännössä suurimmalta osin tarkentamatta. Epäselvänä on myös järjestöjen toimintaedellytysten ja resurssien tilanne tulevina vuosina.

Lausuneet pitävät erityisen tärkeänä, että eduskunta näkisi hyväksi vahvistaa kotoutumisen kumppanuusperiaatetta. Erityisesti nyt kun kotoutumisen edistämisen vastuu siirretään suurimmalta osin kunnille ja osittain hyvinvointialueille, kumppanuusperiaatetta tulisikin vahvistaa tulevina vuosina sekä huomioida tämä uudessa kotoutumista edistävässä laissa.

Sosiaali- ja terveysalan järjestöt tekevät arvokasta työtä kotoutumisen edistämässä. Selonteossa on yhä auki sosiaali- ja terveysalan järjestöjen ja yritysten rooli SOTE palveluiden organisoimisessa hyvinvointialueilla. Tarkentamatta on vastuunjako kuntien ja hyvinvointialueen välillä. Lausuneet näkevät erityisen tärkeänä monialaisen yhteistyön vahvistamisen vastuunjaon tarkentamisen yhteydessä.

Selonteon luvussa 16 todetaan, että viranomaisten ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden yhteistyötä on tarve kehittää, jotta eri toimijoiden vahvuuksia voidaan paremmin hyödyntää. Osiossa ehdotetaan mm. järjestöjen osallisuus viranomaisten vastuulla olevien palvelukokonaisuuksien kehittämisessä sekä tarveperusteisen hankerahoituksen kohdentamista lisäämällä tiedonvaihtoa rahoittajien ja järjestöjen välillä. Tavoitteet ovat sinänsä hyviä, mutta on tärkeää muistaa,

21.2.2022

että varsinaista kumppanuutta tapahtuu ruohonjuuritasolla; palveluiden suunnittelussa, niiden toteuttamisessa ja jatkokehittämisessä.

Hyvien väestösuhteiden edistäminen tukee mahdollisuuksiamme onnistua kotoutumisessa.

Erityisen merkittävänä lisäyksenä lausuneet näkevät hyvien väestösuhteiden lisäämisen selontekoon ja kotoutumisen politiikan kehittämiseen. Kotoutumista on mahdollista edistää monilla keinoilla ja merkittävillä resursseilla. Jos väylät kouluun, työhön, harrastuksiin ja osallistumiseen eivät aukene, kotoutuminen jää monelle haaveksi. Huomattavan osa maahanmuuttaneista on kotouttamispalvelupiirin ulkopuolella. Tästä huolimatta, monet heistä ovat löytäneet tiensä työmarkkinoille, koulutukseen ja yhteiskuntaan. Työelämään pääsy ei kuitenkaan takaa ihmisten kokevan kuuluvansa suomalaiseen yhteiskuntaan.

Lausijat näkevät riskinä kotoutumisen politiikan keskittyvän edelleen kielen oppimiseen ja työhön pääsyyn. Vähäiselle huomiolle jää keinot, joilla kehitetään yhteiskuntaamme, työyhteisöjämme, koulujamme ja palvelujamme yhdenvertaisemmiksi. Henkilötasolla kotoutuminen onnistuu parhaiten, kun maahan tulija on löytänyt paikkansa asuinympäristössään, kokee nauttivansa yhdenvertaisista mahdollisuuksista osallistua ja vaikuttaa sekä tuntee olonsa turvalliseksi ja nauttii syrjimättömyydestä.

Selonteossa annettujen ehdotusten lisäksi lausijat ehdottavat hyvien väestösuhteiden kehittämistä osaksi kotoutumisen kumppanuustoimintaa. Toimintaan pitäisi kohdentaa tarpeelliset valtakunnalliset resurssit. Hyvien väestösuhteiden työtä tulisi jatkossa koordinoida valtioneuvostossa työ- ja elinkeinoministeriön sekä oikeusministeriön välillä. Tämä kokonaisuus tulisi kytkeä yhteen yhdenvertaisuus- ja demokratiapolitiikan edistämiseksi. Alueatasolla tätä työtä tulisi koordinoida elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksissa yhteistyössä muiden alueviranomaisten kanssa. Kunnissa tämä hyvien väestösuhteiden edistäminen tulisi olla keskeinen osa kotoutumisen, yhdenvertaisuuden ja demokratian edistämistä.

21.2.2022

Maahanmuuttaneen ensimmäinen luottamussuhde syntyy useimmiten viranomaisten kohtaamisen yhteydessä. Toimiva suhde viranomaisiin ja ammattilaisiin mahdollistaa pääsyn tarvittaviin palveluihin ja antaa ensivaikutelman uudesta yhteisöstä. Viranomaisten ja ammattilaisten kohdatessa heterogeenista asiakaskuntaa vahvalla osaamisella, vähentää mahdollisesti epäluottamusta uutta yhteisöä kohtaan. Puutteellisella osaamisella voi olla kielteisiä vaikutuksia maahanmuuttaneen tulevaisuuteen.

Sukupuolisensitiivistä kotoutumista tulee jatkossa kehittää valtakunnallisesti siten, että kotona olevien vanhempien auttaminen vahvistaisi heidän mahdollisuuksiaan siirtyä työelämään tai koulutukseen. Kotoutumista tukevien toimenpiteiden suunnittelussa on tehtävää sukupuolivaikutusten arviointi. Onnistunut kotoutuminen tukee myös tasa-arvon edistämistä.

Maahanmuuttaneiden naisten kotoutumiseen ja työllisyyteen tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Tärkeää on muistaa, että kyseessä on hyvin heterogeeninen ryhmä. Tämän ryhmän kohtaamat erityishaasteet edellyttävät monipuolisia ja ketteriä ratkaisuita. Etuuksien poistaminen, työnhakijaksi tai koulutukseen pakottaminen eivät välttämättä edistä tämän kohderyhmän integroitumista yhteiskuntaan. Näille vanhemmille tulisi tarjota joustavampia keinoja heidän kotoutumisen edistämiseksi.

Kotona oleva vanhempi kamppailee arjen tilanteiden ja haasteiden kanssa. Nämä koskettavat perheellisiä nais- ja miespuolisia kotoutujia. Kotoutujan kannalta tärkeintä on tuntee saavansa tukea ja kannustusta maahan saapumisen jälkeen. Järjestöjen tekemä työ on osoittautunut keskeisimmäksi ratkaisuksi kotoutujan tukiverkoston vahvistamiseksi. Tämän kaltaisessa tukiverkostossa kyetään paremmin huomioimaan jokaisen henkilön elämäntilanne. Esimerkiksi nais erityinen kotoutumistyö ei ole vain tapa edistää naisten kotoutumista ja yhdenvertaisuutta. Se on myös selkeästi heikommassa asemassa olevien tarpeiden huomioon ottaminen nykyistä paremmin.

Järjestöt ovat toiminnallaan osoittaneet, että yksilöllisen ohjaus- ja neuvontapalvelun avulla henkilön ohjaaminen ja neuvonta perustuu henkilön todelliseen elämäntilanteeseen. Järjestöjen ryhmätoiminnoissa

21.2.2022

henkilö saa vertaistukea, verkostoitumismahdollisuuden ja tarvittaessa kriisiapua. Mentorointi- ja työnhakupalveluilla henkilö tuetaan kohti työuraa tai koulutusta. Tätä työtä voisi tehostaa lisäämällä kumppanuutta järjestöjen sekä kotoutumis- ja työllisyysviranomaisten välillä.

Käyttämämme kotoutumisen terminologia kuvaa paremmin kyseessä olevia kohderyhmiä ja tämän hetken yhteiskunnan tilannetta.

Lausuneet näkevät myönteisenä, että kotoutumisen politiikan ja lainsäädännön kehittämisessä käytetään ajankohtaista terminologiaa, joka paremmin kuvaa tämän hetken yhteiskunnan tilannetta. Kotoutumisen kehittämistyön tavoitteena on muun muassa yhdenmukaistaa termien ja käsitteiden käyttöä.

Diskurssia kotoutumisesta ja sen edistämisestä ei palvele terminologia, joka antaa väärän kuvan maassa olevista, kotoutujista tai kotoutumisen edistämisestä. Tavoitteena tulee olla yhdenmukaisten käsitteiden ja termien käyttö. Työ- ja elinkeinoministeriö on julkaissut Kotoutumisen sanasto 1 (julkaisu 54/2021). Uusi sanasto palvelee keskusteluamme kotoutumisen edistämisestä. On hyvä tietää, että sanastoon lisätään uusia käsitteitä kotoutumislain ja kotoutumista edistävien palveluiden uudistamisen yhteydessä.

Osallistuminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja demokratiaan ovat indikaattoreita kotoutumisen onnistumisesta sekä politiikan ja rakenteiden avoimuudesta.

Selonteon luvussa 8 asetetaan kehittämistavoitteeksi vahvistaa kotouttamispolitiikan ja alue- ja kaupunkipolitiikan yhteensovittamista. Tärkeää olisi, että lainsäädännöllä vahvistetaan rakenteita, joiden avulla erilaiset yhteiskunnan toimijat pääsevät mukaan kotoutumisen alue- ja kunnallistason suunnitteluun. Asetettavien yhteistyöelimien, neuvottelukuntien ja neuvostojen tulee toimia yhteistyössä. Niiden toiminta tulisi perustua aikaisemmin mainittuun kotoutumisen kumppanuuteen.

Osallisuus- ja demokratia-aatteen vahvistamista voi myös toteuttaa selonteossa mainituissa monikielisessä yhteiskuntaorientaatioissa. Sen lisäksi, että vahvistetaan järjestöjen roolia orientaatiotyössä, kotoutujalle ja maahanmuuttaneelle tulee antaa tietoa suomalaisesta demokratiasta, mahdollisuuksista ja oikeuksista vaikuttaa siihen. On havaittu, että monet

21.2.2022

maahanmuuttaneet eivät tiedä omista osallistumis- tai äänestys oikeuksistaan vaikka olisivat hyvin asettautuneet yhteiskuntaan.

Politiikkatasolla kotoutumisen onnistuminen kytkeytyy muihin politiikka-alueisiin. Demokratiapolitiikan kehittäminen kytkeytyy maahanmuuttaneiden kotoutumiseen ja eheän yhteiskunnan rakentamiseen. Näiden politiikan osa-alueiden jatkokehittämistä tulisi tehdä tiiviissä yhteistyössä.

Helsingissä 21.2.2022

Työryhmän sihteeri
Peter Kariuki
Erityisasiantuntija, OM/DJO/DVY

Liitteet

Liite1 Kotoutumisen sanasto: 1. laitos. TEM 54/2021.

JAKELU: Etnisten suhteiden neuvottelukunta

TIEDOKSI: Alueelliset ETNO neuvottelukunnat